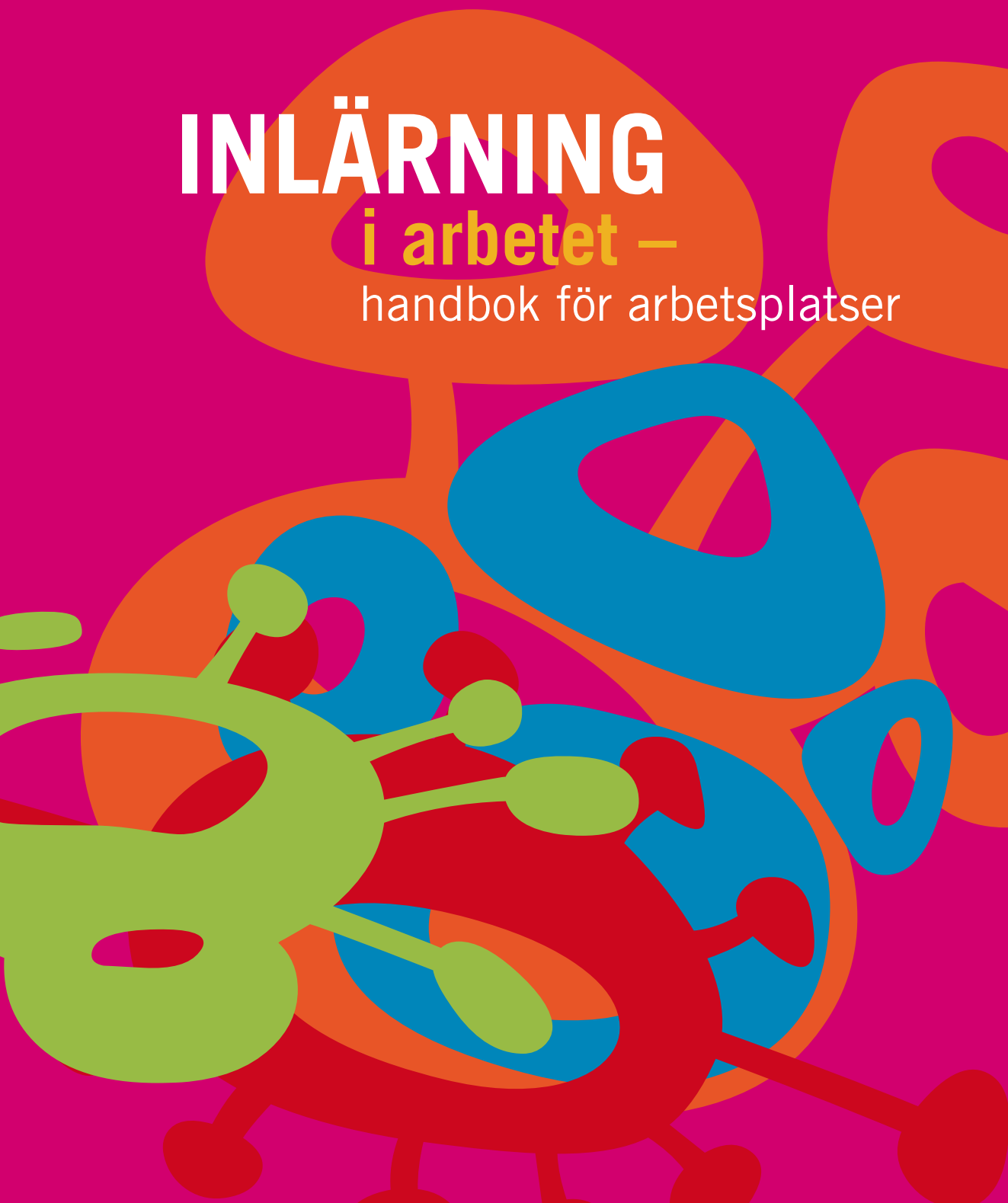

INLÄRNING

i arbetet –

handbok för arbetsplatser

INNEHÅLL

Till läsaren

1. INLÄRNING PÅ ARBETSPLATSEN ÄR EN DEL AV YRKESUTBILDNINGEN.....	4
Vad är inläring i arbetet?	
Vi behöver fler yrkeskunniga unga	
Med hjälp av inläring i arbetet och yrkesprov säkerställs kvaliteten på yrkesutbildningen	
2. MÅNGA SLAGS STUDERANDE PÅ ARBETSPLATSERNA	5
Inläring i arbetet	
Yrkesprov	
Arbetspraktik	
Praktisk arbetslivsorientering	
Läroavtal	
Fristående examen	
3. LAGSTIFTNING OCH REKOMMENDATIONER	7
Lagstiftningen och läroplanerna styr inläringen i arbetet	
Centralorganisationernas och statsmaktens rekommendationer	
4. SKRIFTLIGT AVTAL OM INLÄRNINGEN I ARBETET	9
5. DE OLIKA PARTERNAS UPPGIFTER OCH ANSVAR	11
Hur inleds inläringen i arbetet ur arbetsplatsens synvinkel?	
En god förhandsplanering garanterar en lyckad inläring i arbetet	
Arbetsplatshandledarutbildning förbereder för handledningsuppgiften	
Inläringen i arbetet och yrkesproven ändrar lärarens befattningsbeskrivning	
Den studerande skall följa anvisningar	
Klargörande av målen för inläringen i arbetet för de olika parterna	
6. ARBETSSÄKERHETEN OCH DEN STUDERANDES INSKOLNING PÅ ARBETSPLATSEN	15
Personalen informeras om inläringen i arbetet	
Arbetsgivarens ansvar för arbetarskyddet	
Läroinrättningens ansvar för den studerandes arbetarskydd	
Inskolning av en ung arbetstagare	
Om det inträffar ett olycksfall	
Arbetstid	
7. STUDERANDE I ARBETSPLATSFÖRLAGD INLÄRNING BEHÖVER HANDLEDNING OCH RESPONS	20
Arbetsplatshandledaren stöder inläringen	
Handledningsbehovet varierar i olika situationer	
Mångsidiga arbetsuppgifter och respons garanterar att yrkeskunskapen utvecklas	
8. YRKESPROV PÅ ARBETSPLATSEN	22
BILAGOR	24
Lagar, förordningar och rekommendationer	

Till läsaren

Denna handbok ger de personer på arbetsplatsen som är ansvariga för inläringen i arbetet ett sammandrag av bakgrunden till och principerna bakom hela konceptet inläring i arbetet. Den får också representanterna för såväl arbetsplatsen som läroinrättningen att fästa uppmärksamhet vid de centrala ansvarsfrågorna. Detta är den 9:e, reviderade upplagan av handboken vars innehåll är uppdaterat för att motsvara gällande lagstiftning år 2006.

För att en period av inläring i arbete skall vara lyckad ur den studerandes synvinkel förutsätts god förhandsplanering som involverar representanter för både läroinrättningen och företaget. Med hjälp av fungerande praxis för informationsförmedling och genom att man iakttar lagar, förordningar och rekommendationer garanteras att de olika parterna förbinder sig till inläringen i arbetet. Inläring i arbetet ger många möjligheter till samarbete mellan företag och läroinrättningar. Det gemensamma målet är att förbättra kvaliteten på yrkesutbildning och utveckla den så att den bättre motsvarar arbetslivet.

Arbetet med att uppdatera handboken har gjorts som en del av projektet Kvalitet och verkningsfullhet för inläring i arbetet genom nätverk (Verkostoitumalla työssäoppimiseen laatua ja vaikuttavuutta, det s.k. VETOLAVA 3-projektet), som har finansierats av Ekonomiska Informationsbyrån (Taloudellinen Tiedotustoimisto, TAT), Utbildningsstyrelsen och Europeiska socialfonden. Syftet med VETOLAVA 3-projektet är att stöda det lokala arbetet för att utveckla kvaliteten på inläringen i arbetet i samarbete med läroinrättningar och företag. Inom ramen för projektet har man låtit framställa material som stöder detta kvalitetsarbete.

Beställningar:

Ekonomiska Informationsbyrån/Skolinformation
markus.erhovaara@tat.fi
Tfn (09) 1315 1539
Fax (09) 621 6266
www.tat.fi

Ekonomiska Informationsbyråns material om inläring i arbetet

www.tat.fi/tyossaoppiminen/

INLÄRNING PÅ ARBETSPLATSEN ÄR EN DEL AV YRKESUTBILDNINGEN

Vad är inlärnin g i arbetet?

Yrkesinriktade grundexamina är treåriga och perioderna av inlärnin g i arbetet, som genomförs på arbetsplatser, ingår som en viktig del av studierna. Inlärnin gen i arbetet utgör sammanlagt ungefär ett halvt år av den treåriga examen, och den är fördelad över de olika studieåren.

Inlärnin g i arbetet innebär **målinriktade studier på arbetsplatsen i enlig het med läroplanen. Studierna handleds och bedöms.** Inlärnin gen i arbetet är mer målinriktad än den tidigare praktiken, eftersom en del av de uppställda målen för examen uppnås genom inlärnin g på arbetsplatser. Inlärnin g i arbetet är i regel oavlönad.

Vi behöver fler yrkeskunniga unga

Med hjälp av inlärnin g i arbetet är det möjligt för företaget att säkerställa tillgången på yrkeskunnig personal också i framtiden. Under perioderna av inlärnin g i arbetet ges möjlighet att lära känna framtida anställda. Efter inlärnin gperioden känner den studerande till företagets verksamhet och samarbetet kan fortsätta t.ex. i form av sommarjobb eller lärdomsprov.

Inlärnin g i arbetet utgör även en chans för företagets personal att lära sig något nytt. Samarbetet med läroinrättningen öppnar också nya möjligheter till utbildning för företagets personal och utveckling av arbetsformerna. Ett ökat samarbete mellan läroinrättningar och arbetsplatser påverkar också utvecklingen av yrkesutbildningen.

I stället för de yrkesmänniskor som pensioneras behövs kunniga ungdomar. I ett Finland med allt mindre årskullar är det inte en självklarhet att finna kompetenta arbetstagare.

För att inlärnin gen i arbetet skall lyckas förutsätts ett kontinuerligt samarbete mellan arbetsplatserna och läroinrättningarna. Detta samarbete garanterar också att förändringarna i arbetslivet blir en del av yrkesutbildningen: teamarbete, arbetets kvalitet och processer, informationsteknik, automation och internationella aspekter är här för att stanna.

Med hjälp av inläring i arbetet och yrkesprov säkerställs kvaliteten på yrkesutbildningen

Om inläring i arbetet föreskrivs i lagen om yrkesutbildning (630/1998, 601/2005) och förordningen om yrkesutbildning (811/1998, 603/2005). För inläring i arbetet betalas i regel ingen lön och arbetsavtal ingås inte. Kostnaderna för inläringen i arbetet fördelas mellan de olika parterna.

Läroinrättningarna anordnar på olika håll i Finland utbildning för arbetsplatshandledare. På motsvarande sätt ligger tyngdpunkten i fortbildningen för lärarna på att öka lärarnas arbetslivskunskaper. Såväl arbetsplatshandledarutbildningen som lärarnas arbetslivsperioder ökar växelverkan mellan läroinrättningarna och arbetsplatserna och skapar en grund för att utveckla samarbetspraxis.

Ett annat redskap för att kvalitetssäkra yrkesutbildningen, förutom inläringen i arbetet, är yrkesproven, med hjälp av vilka man säkerställer att målen för de yrkesinriktade studierna har uppnåtts. Yrkesproven planeras och genomförs i samarbete med arbetslivet.

MÅNGA SLAGS STUDERANDE PÅ ARBETSPLATSERNA

Inläring i arbetet

Med inläring i arbetet avses praktisk undervisning som i enlighet med läroplanen för yrkesinriktad grundexamen skall anordnas på arbetsplatsen i samband med praktiska arbetsuppgifter. Inläring i arbetet är målinriktade studier på arbetsplatsen, vilka handleds och bedöms.

Omfattningen på inläringen i arbetet är i en treårig examen minst 20 sv, eller sammanlagt ungefär ett halvt år. Inläringen i arbetet kan uppdelas över de olika studieåren, varför längden på perioderna av inläring i arbetet varierar. Inläringen i arbetet genomförs i allmänhet utan anställningsförhållande och lön. Om inläringen i arbetet upprättas alltid ett skriftligt samarbetsavtal mellan läroinrättningen och företaget.

Yrkesprov

Med hjälp av yrkesprov bedöms den studerandes kunskaper på arbetsplatsen eller vid läroinrättningen. Ett yrkesprov är en arbetssituation eller arbetsprocess som planeras, genomförs och bedöms av utbildningsanordnaren och arbetslivet gemensamt. Genom att utföra praktiska arbetsuppgifter visar den studerande hur väl han eller hon har uppnått den yrkesskicklighet som förutsätts i arbetslivet och som definieras i grunderna till läroplanen. De yrkesprov som genomförs på arbetsplatsen är en del av inläringen i arbetet och den studerande utför i provet samma arbetsuppgifter som han eller hon i övrigt har utfört under sin period av inläring i arbetet.

Arbetspraktik

I många utbildningar ingår förutom den undervisning som anordnas vid läroinrättningen också praktisk träning på arbetsplatser. Längden på och praxis för arbetspraktiken varierar beroende på läroinrättningen och den examen som avläggs. Till exempel yrkeshögskolornas arbetspraktik räcker 20–50 studieveckor. På arbetsplatserna kan det också finnas studerande i arbetskraftsutbildning, vidareutbildning och fortbildning samt deltagare i olika former av kortkurser som gör sin arbetspraktik.

Praktisk arbetslivsorientering (PRAO)

Elever i årskurs 7–9 i den grundläggande utbildningen har möjlighet att bekanta sig med arbetslivet. PRAO-perioden under den grundläggande utbildningen räcker i allmänhet två veckor. Gymnasiets arbetslivsorientering på arbetsplatsen varar i allmänhet en kortare tid.

Läroavtal

En studerande i läroavtalsutbildning ingår ett tidsbundet arbetsavtal och hör till arbetsgemenskapen som en medlem av denna. Teoriavsnitten avläggs vid läroinrättningar. Läroavtalsutbildning är en alternativ väg att studera till ett yrke. Utbildningens längd varierar beroende på den individuella studieplanen.

Fristående examen

Vuxna kan genom en fristående examen ge prov på sin yrkesskicklighet och få ett examensbetyg som ett officiellt intyg över sitt kunnande. Fristående examina är ett av examenskommissioner och Utbildningsstyrelsen övervakat förfarande, och de kan avläggas oberoende av hur man förvärvat sin yrkeskunskap och ens tidigare utbildning. De fristående examina avläggs i autentiska arbets- eller servicesituationer. Vid behov hör också förberedande utbildning och arbetspraktik till examen. Som fristående examina kan avläggas yrkesinriktad grundexamen, yrkesexamen eller specialyrkesexamen.

I denna handbok ligger fokus på yrkesutbildningens inläring i arbetet och yrkesprov på arbetsplatsen.

LAGSTIFTNING OCH REKOMMENDATIONER

Lagstiftningen och läroplanerna styr inläringen i arbetet

Inläring i arbetet regleras av

- Lagen om yrkesutbildning (630/1998, ändringar 601/2005) och
- Förordningen om yrkesutbildning (811/1998, ändringar 603/2005).

Inläring i arbetet tangeras dessutom av följande lagar och förordningar

- Studiestödslagen (65/1994) och studiestödsförordningen (260/1994)
- Lagen och förordningen om stöd för skolresor för studerande i gymnasieutbildning och yrkesutbildning (48/1997)
- Lagen om unga arbetstagare (998/1993, ändrad 754/98)
- Förordningen om arbeten som är särskilt skadliga och farliga för unga arbetstagare (475/2006)
- Förordningen om en förteckning över exempel på arbeten som är farliga för unga arbetstagare (128/2002)
- Arbetarskyddslagen (738/2002)
- Skadeståndslagen (412/1974)
- Lagen om ersättning för skada eller sjukdom som har uppkommit under studierelaterade förhållanden som är jämfällbara med arbete (1318/2002)

De riksomfattande grunderna för läroplanen för yrkesutbildningen styr för sin del inläringen i arbetet och yrkesproven.

- Inläringen i arbetet skall utgöra målinriktade studier som handleds och bedöms.
- Inläringen i arbetet skall planeras tillsammans med representanter för det lokala arbetslivet och i planeringen skall man beakta det regionala och lokala arbetslivets behov och möjligheter.
- Vid läroinrättningen skall man besluta hur inläringen i arbetet och målen för inläringen i arbetet skall inpassas i den studerandes individuella studieplan som en del av examenshelheten och hur den inläring som sker vid läroinrättningen och på arbetsplatserna kompletterar varandra för att uppnå de mål som uppställts för examen.

- Läroinrättningen skall förbereda eleven för arbetsplatsen.
- På arbetsplatsen skall man fästa särskild uppmärksamhet vid handledning och övervakning och responsgivning.
- Inläringen i arbetet bedöms som en del av de yrkesmässiga helheter där den ingår.
- Alla studiehelheter i enlighet med grunderna för läroplanen skall bedömas och det centrala kunnandet i alla yrkesinriktade studiehelheter skall påvisas med hjälp av yrkesprov genom att den studerande utför praktiska arbetsuppgifter.
- Yrkesproven skall planeras, genomföras och bedömas som ett samarbete mellan läroinrättningarna och arbetsplatserna.
- Bedömningen skall inriktas på behärskandet av arbetsprocesserna, arbetsuppgifterna, den kunskap som ligger till grund för arbetet och arbets säkerheten samt på gemensamma prioriteringar och de för alla branscher gemensamma kärnkunskaperna.
- Vid bedömningen jämförs den studerandes kunnande med målen för studiehelheten och de bedömningskriterier som läroinrättningen har uppställt utgående från dessa. Bedömningen skall bygga på den studerandes självutvärdering och ett bedömningssamtal.
- Den som anordnar utbildningen skall se till att den studerande får tillräckligt med stöd och handledning för att avlägga yrkesprov.

Centralorganisationernas och statsmaktens rekommendationer

Inläringen i arbetet styrs också av arbetsmarknadens och centralorganisationernas rekommendationer och ställningstaganden samt av branschspecifika kollektivavtal.

Centralorganisationerna har avtalat om att man genom att anordna sådan inläring i arbetet som förutsätts för en utbildning, praktik eller förvärvandet av arbetsfarenhet inte ersätter personalen på arbetsplatsen. Det är inte heller meningen att man härigenom skall påverka anställningsförhållandena för företagets anställda. Detta skall gemensamt fastslås lokalt, antingen innan inläringen i arbetet eller arbetspraktiken anordnas eller i samband med behandlingen av den utbildnings- och personalplan som avses i lagen om samarbetsförfarande.

Inläring i arbetet och yrkesprov genomförs **i regel utan arbetsavtalsförhållande**, och någon lön eller ersättning betalas inte till den studerande eller arbetsgivaren. Tanken är inte att de åtgärder som nämns i rekommendationen skall leda till att de anställda i ett företag eller någon annan organisation förbigås eller att de skall påverka anställningsförhållandena för existerande personal.

Organisationerna anser att arbetsavtalslagens och gällande avtals bestämmelser om minskande av arbetskraften, skyldigheten att erbjuda extra arbete eller återanställande inte utgör ett hinder för att erbjuda ovan nämnda praktikplatser, såtillvida det förfarande som nämns ovan har iakttagits.

Med verksamhet i enlighet med den år 2005 reviderade rekommendationen och det reviderade ställningstagandet skall man också stöda införandet av yrkes-

prov så att yrkesutbildningen och arbetslivet närmar sig varandra och kvalitets-säkringen av yrkeskunnandet utvecklas. Då läroinrättningar har möjlighet att i samarbete med företag utan anställningsförhållande anordna inläring i arbetet med stöd av ett avtal som ingås mellan dem och företagen, kan man – inom ramen för företagets praktiska möjligheter – till denna verksamhet också foga yrkesprov. Till detta bör redan för inläringen i arbetet och praktiken knytas ändamålsenlig handledning och rådgivning i företaget.

Organisationerna konstaterar att en öppen och naturlig samverkan på arbetsplatserna är viktig för att genomföra utbildningen och inläringen i arbetet samt yrkesproven. För att inläringen i arbetet skall lyckas är det av central betydelse att hela arbetsgemenskapen har kompetens och kunskap om inläring i arbetet och yrkesprov.

Ett nära samarbete mellan läroinrättningarna och företagen är en förutsättning för ett lyckat genomförande av den arbetsplatsförlagda inläringen. Det är skäl att ytterligare fördjupa samarbetet till stöd för handledningen och bedömningen av de studerande på arbetsplatserna samt för utbildningen av arbetslivets representanter för dessa uppgifter.

4 SKRIFTLIGT AVTAL OM INLÄRNINGEN I ARBETET

I lagen om yrkesutbildning konstateras att utbildningen på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter bygger på ett **skriftligt avtal mellan utbildningsanordnaren och arbetsplatsen**. Annan utbildning på en arbetsplats än läroavtalsutbildning skall ordnas så att den studerande inte står i ett arbetsavtalsförhållande till arbetsgivaren eller, om därom särskilt avtalas, genom att ett arbetsavtal görs upp.

I det avtal som ingås mellan utbildningsanordnaren och arbetsgivaren fastslås parternas uppgifter, hur handledningen och bedömningen av den studerande skall ordnas, ersättningar som eventuellt skall betalas till arbetsgivaren och andra nödvändiga omständigheter som hänför sig till anordnandet av utbildningen. I fråga om den arbetsplatsförlagda utbildningen avtalas dessutom om studiernas mål och deras centrala innehåll, deras längd och hur de infaller med beaktande av

bestämmelserna i grunderna för läroplanen eller grunderna för den fristående examen, vid behov särskilt för varje studerande.

Som arbetsplatser för inläring i arbetet lämpar sig enligt förordningen om yrkesutbildning endast sådana arbetsplatser som har en tillräcklig produktions- och serviceverksamhet för att den utbildning och de yrkesprov som anges i grunderna för läroplanen eller i grunderna för den fristående examen skall kunna genomföras, nödvändig arbetsutrustning samt anställda vars yrkeskunskap, utbildning och arbetslivserfarenhet är sådan att de kan förordnas till ansvariga arbetsplatshandledare för studerande. Förutom privata företag erbjuder även den offentliga sektorn platser för inläring i arbetet.

Enligt lagen om yrkesutbildning har studerande rätt till en trygg arbetsmiljö, varför det även krävs att arbetsplatsen har hanterat arbetarskyddsfrågor på ett ändamålsenligt sätt. Utbildningsanordnaren skall meddela arbetsgivaren om det arbetarskyddsansvar som föreligger i enlighet med lagen om yrkesutbildning och som också gäller en studerande som inte står i arbetsavtalsförhållande till arbetsgivaren.

Om anordnandet av inläringen i arbetet avtalas i ett skriftligt avtal mellan arbetsplatsen och läroinrättningen. I förordningen finns bestämmelser om vad man skall avtala om: parternas uppgifter, hur handledningen och bedömningen av den studerande skall ordnas, ersättningar som eventuellt skall betalas till arbetsgivaren samt studiernas mål och deras centrala innehåll, deras längd och när de infaller. Då avtalet ingås är det viktigt att också diskutera samarbetet och praxisen gällande förhandsplaneringen av inläringen i arbetet, handledningen och bedömningen av den studerande samt lärarens deltagande i den handledning som sker på arbetsplatsen. Arbetsplatsen eller läroinrättningen kan teckna en extra ansvarsförsäkring.

Ärenden som gäller arbetsförhållandena är

- arbetstiden, dvs. per dag och per vecka i genomsnitt
- måltider (måltidsersättning)
- arbetskläder
- personlig skyddsutrustning
- kostnadsersättningar

Under inläringen i arbetet får den studerande studiestöd och andra studie-sociala förmåner (mat eller måltidsersättning, eventuellt stöd för skolresor). Arbetsgivaren och den studerande kan också ingå arbetsavtal. En eventuell lön kan inverka på studiestödets belopp. Studiepenning beviljas inte en studerande som får en genomsnittlig lön på minst 505 euro per månad för studier eller för sådan arbetspraktik som utgör en obligatorisk del av examen och enligt lagen om studiestöd (65/1994) anses som arbetspraktik på heltid samt uppfyller de allmänna villkor som ställs för framgång i studierna eller för en period med inläring i arbetet (undervisningsministeriets förordning om beaktande av ekonomiskt stöd motsvarande studiepenning vid beviljande av studiepenning 932/2001).

DE OLIKA PARTERNAS UPPGIFTER OCH ANSVAR

Hur inleds inläringen i arbetet ur arbetsplatsens synvinkel?

Diskussion mellan representanter för företaget och läroinrättningen om förväntningarna på samarbetet

Avtal om samarbete med läroinrättningen gällande inläringen i arbetet

Utbildning av arbetsplatshandledare

Utredning av möjligheterna till inläring på arbetsplatsen i samarbete med läraren

Överenskommelse med en representant för läroinrättningen om längden på, tidpunkten för och målen för perioden av inläring i arbetet (individuellt avtal för varje studerande)

Planering av arbetsuppgifterna och inskolningen under perioden av inläring i arbetet

Information till företagets personal om att en studerande kommer till arbetsplatsen

Inskolning och handledning samt respons till den studerande

Planering av yrkesprovet i samarbete med läraren och den studerande

Genomförande av yrkesprovet och bedömningssamtal

Responsamtal mellan den studerande och läraren om hur perioden av inläring i arbetet har genomförts

Åtgärder för att utveckla inläringen i arbetet

En god förhandsplanering garanterar en lyckad inlärnin g i arbetet

Utbildningsanordnaren har ansvar för att tillsammans med den studerande ordna en plats för inlärnin g i arbetet. I praktiken kan den studerande själv skaffa sin plats men det är på lärarens ansvar att säkerställa att arbetsplatsen lämpar sig som plats för inlärnin g i arbetet. En representant för arbetsplatsen avtalar med läraren om metoderna för elevurvalet.

Med hjälp av en bra gemensam planering mellan den handledande läraren och den person som arbetsplatsen utsett till arbetsplatshandledare säkerställer man att perioden av inlärnin g i arbetet blir lyckad. Den handledande läraren och arbetsplatshandledaren går gemensamt igenom arbetsplatsens utbildningsmöjligheter samt examen och den läroplan som gäller för läroinrättningen. Innan perioden av inlärnin g i arbetet inleds avtalar man om **tidpunkten för och längden på perioden samt om arbetsuppgifter i enlighet med inlärnin gsmålen för perioden**. Utgående från i vilket skede av studierna den studerande befinner sig i och hans eller hennes individuella kunnande diskuterar man arbetsuppgifter som skall utveckla den studerandes yrkeskunskaper.

Det lönar sig att inom företaget avsätta tid för förhandsplanering. Det ligger i företagets intresse att känna till vad som ingår i läroplanen för examen, hur långt studierna har framskridit och hurdana yrkeskunskaper den studerande har. Genom att jämföra arbetsplatsens utbildningsmöjligheter med läroplanen för examen finner man lämpliga arbetsuppgifter för studerande i olika skeden av sina studier.

Målen och uppgifterna för perioden av inlärnin g i arbetet skrivs ner på papper. På så sätt kan man kontrollera vad man gemensamt överenskommit om för perioden. Arbetsplatshandledaren har en central roll både i planeringen och som handledare. Chefen för den enhet som tar emot den studerande bör också delta i planeringsprocessen.

Arbetsplatshandledarutbildning förbereder för handledningsuppgiften

Ur den studerandes synvinkel är arbetsplatshandledaren den viktigaste personen på arbetsplatsen. På varje arbetsplats skall det finnas en person som är utsedd till arbetsplatshandledare. Arbetsplatshandledaren skall vara yrkeskunnig och särskilt motiverad för utbildningsuppgiften. En skicklig arbetstagare är inte nödvändigtvis en bra handledare. Deltagande i arbetsplatshandledarutbildning ger inte bara färdigheter i att handleda en studerande utan också insikter i hur arbetsplatsens praxis kunde utvecklas, exempelvis i fråga om inskolning. Att handleda en studerande ger handledaren möjlighet att själv lära sig något och att se det egna arbetet och den egna arbetsplatsen ur ett nytt perspektiv.

Arbetsplatshandledaren har i uppgift att

- delta i förhandsplaneringen av perioden av inläring i arbetet
- göra sig förtrogen med målen för den studerandes inläring i arbetet och hans eller hennes kunskaper
- se till att arbetsgemenskapen vet om att en studerande kommer till arbetsplatsen
- inskola och handleda den studerande samt ge konstruktiv kritik
- delta i planeringen och bedömningen av den studerandes yrkesprov
- ge den studerande en bild av hur arbetsgemenskapen fungerar och utvecklas
- delta i utvecklandet av företagets praxis gällande inläring i arbetet
- ge läroinrättningen information om förhållanden gällande arbetet och arbetsmiljön samt om arbetsredskapen.

Innan perioden av inläring i arbetet inleds är det bra att med den handledande läraren komma överens om hur man skall hålla kontakt under inläringen i arbetet. Läraren fungerar som arbetsplatshandledarens stöd i handledningen av den studerande. Läraren har en framträdande roll i planeringen och bedömningen av yrkesproven.

På arbetsplatsen har arbetsplatshandledarna stöd av en kontaktperson för inläringen i arbetet, som ansvarar för samarbetet med läroinrättningen.

Kontaktpersonen för inläringen i arbetet har i uppgift att

- på företagsnivå koordinera inläringen i arbetet och samarbetet med läroinrättningarna
- ansvara för informationen till företagets personal
- fungera som kontaktperson till läroinrättningarna
- ansvara för årsplaneringen av inläringen i arbetet och utvecklingen av praxis
- delta i planeringen av arbetsuppgifterna tillsammans med arbetsplatshandledaren
- fungera som stöd för arbetsplatshandledaren
- fungera som kontaktperson beträffande den grundläggande undervisningens arbetsorientering (PRAO)

Inläringen i arbetet och yrkesproven ändrar lärarens befattningsbeskrivning

Inläringen i arbetet och yrkesproven har ökat samarbetet mellan läroinrättningar och arbetsplatser. Läraren måste vara väl förtrogen med platserna för inläring i arbetet för att kunna förbereda studerandena inför deras perioder av inläring i arbetet. Den handledande lärarens yrkeskunskaper och kontaktnätverk utvecklas då han eller hon under perioder i arbetslivet fördjupar sig i företagsverksamhet inom sin bransch. Identifieringen av olika inläringstillfällen på arbetsplatserna lyckas bäst i samarbete mellan läraren och representanter för arbetsplatsen. Läraren fungerar också som arbetsplatshandledarens stöd i handledningsuppgif-

ten. Läraren och arbetsplatshandledaren stöder den studerandes utveckling genom att ge konstruktiv kritik under inläringen i arbetet.

Läraren har i uppgift att

- känna till arbetsplatserna inom branschen för att kunna styra den studerande till rätt plats för inläring i arbetet
- på förhand säkerställa att arbetsplatsen lämpar sig som plats för inläring i arbetet
- klargöra de olika parternas roller och ansvar för den studerande och arbetsplatshandledaren
- stöda den studerande i uppställandet av egna mål för perioden
- tillsammans med den studerande och arbetsplatshandledaren planera arbetsuppgifter i enlighet med målen för perioden
- utarbeta inlärningsuppgifter och klargöra målen med dem för den studerande och arbetsplatshandledaren
- stöda arbetsplatshandledaren i handledningsuppgiften
- bedriva ett öppet och målinriktat samarbete med arbetsplatshandledaren så att denne får all behövlig information om den studerande och hans eller hennes läroplan och mål
- ge den studerande det stöd och den handledning som han eller hon behöver under perioden
- delta i handledningen av den studerande och responssamtalen under perioden av inläring i arbetet tillsammans med arbetsplatshandledaren
- göra arbetsplatshandledaren och den studerande förtrogna med yrkesprovet som en utvärderingsmetod
- delta i planeringen och bedömningen av den studerandes yrkesprov tillsammans med arbetsplatshandledarna
- vid behov snabbt kunna nås av den studerande och arbetsplatshandledaren
- se till att man vid bedömningssamtalet förutom den studerandes utveckling också diskuterar arrangemangen kring perioden av inläring i arbetet och hur samarbetet förlöpt

Den studerande skall följa anvisningar

Läroinrättningen ansvarar för att förbereda den studerande inför perioden av inläring i arbetet. Innan perioden inleds är det bra att säkerställa att den studerande är medveten om målen för perioden och vad som förväntas av honom eller henne. Den studerande behöver stöd och handledning av såväl läraren som arbetsplatshandledaren.

Den studerande har i uppgift att

- uppträda sakligt och följa de allmänna spelregler som gäller på arbetsplatsen, givna anvisningar och direktiv om arbetet och arbetssäkerheten
- utföra de uppgifter som man överenskommit om med arbetsplatshandledare och läraren och följa vad som överenskommit i avtalet om inläring i arbetet
- ersätta en skada som han eller hon förorsakat, såvida det rör sig om en uppsåtlig skada
- komma ihåg att iaktta den tystnadsplikt som gäller på arbetsplatsen

Klargörande av målen med inläringen i arbetet för de olika parterna

Det allmänna syftet med inläring i arbetet och yrkesprov är att förnya inläringen, vilket är en utmaning för såväl yrkesläroanstalterna som arbetsplatserna. En förutsättning för de olika parternas engagemang för inläringen i arbetet och för att gemensamt utveckla den är att **alla känner till de allmänna principerna för inläring i arbetet**.

Inläring i arbetet är en mer målinriktad studieform än den tidigare praktiken. Som en del i inläringen i arbetet ingår bedömningsamtal, med hjälp av vilka den studerande får respons på sina framsteg. Med hjälp av arbetsplatshandledarens och lärarens respons lär sig den studerande att också själv bedöma sina kunskaper och utvecklingsbehov. Det är viktigt att både den studerande och alla som arbetar med honom eller henne känner till **målen för perioden av inläring i arbetet**. Under perioden strävar man efter att ge den studerande en helhetsuppfattning om olika arbetsuppgifter och arbetsplatsens praxis.

6

ARBETSSÄKERHET OCH DEN STUDERANDES INSKOLNING PÅ ARBETSPLATSEN

Innan perioden av inläring i arbetet inleds måste man gemensamt se till att alla parter är på det klara med vad som gäller i fråga om ansvar och försäkringar som ansluter sig till arbetssäkerhet, olycksfall och skadeersättningar. De frågor som behandlas i arbetarskyddslagen och arbetarskyddsanvisningarna skall läras ut vid läroinrättningen och på arbetsplatsen så att den studerande tillägnar sig dem samma sätt som de anställda. Innan perioden inleds skall arbetsgivaren och läroinrättningen tillsammans försäkra sig om att den studerande har satt sig in i arbetssäkerhetsfrågor och kan iaktta arbetarskyddsanvisningar.

Personalen informeras om inläringen i arbetet

Information om inläringen i arbetet skall gå ut på så bred front som möjligt till hela personalen. De personer som arbetar tillsammans med den studerande skall känna till principerna för inläring i arbetet och den studerandes mål för perioden av inläring i arbetet.

På arbetsplatsen bör man reservera tillräckligt med tid för att förbereda sig inför att ta emot den studerande. Chefen behöver i god tid få reda på tidpunkten för inläringen i arbetet och målen för perioden för att det på arbetsplatsen skall finnas tid för att informera och komma överens om praxis. Det är viktigt att chefen, arbetsplatshandledarna och den förtroendevalda i mån av möjlighet deltar i de gemensamma kurstillfällen och evenemang som arbetsplatsen och läroinrättningen anordnar.

Den studerande behöver **hela arbetsgemenskapens stöd**. Det krävs att alla anställda är tålmodiga och eventuellt repeterar grundläggande information för att den studerande skall bli förtrogen med arbets säkerhetsfrågor och arbetsplatsens praxis.

Arbetsgivarens ansvar för arbetarskyddet

I 8 § i arbetarskyddslagen (738/2002) föreskrivs om arbetsgivarens allmänna omsorgsplikt. Arbetsgivaren är skyldig att genom nödvändiga åtgärder sörja för arbetstagarens säkerhet och hälsa i arbetet. Arbetsgivaren måste bland annat beakta arbetstagarens personliga förutsättningar, såsom exempelvis faktorer i anslutning till yrkeskunskap, arbetserfarenhet och ålder.

I arbetarskyddslagen definieras minikraven för arbetsförhållanden och en god arbetarskyddsverksamhet på arbetsplatserna. Till grund för arbetarskyddet ligger att identifiera, bedöma och undanröja de risker som beror på arbetet (10 §). Att reda ut dessa fakta hjälper chefen och arbetsplatshandledaren att instruera den studerande i att iaktta arbetsplatsens egna föreskrifter. Utbildningsanordnaren och arbetsgivaren skall gemensamt, utgående från en bedömning av riskerna, reda ut vilken **personlig skyddsutrustning som behövs under perioden av inläring i arbetet**, komma överens om införskaffandet av dessa och införa detta i avtalet som gäller inläringen i arbetet.

Den studerande måste precis som andra arbetstagare inskolas på sin arbetsplats. Under perioden av inläring i arbetet skall den studerande få en känsla för inte bara sitt eget arbete utan även för arbetsplatsens verksamhet som en helhet. Inskolningen sköts av chefen, arbetsplatshandledaren och de närmaste arbetskamraterna. Vid inskolningen av den studerande skall särskild uppmärksamhet fästas vid arbets säkerheten.

Arbetsgivaren ansvarar för den studerandes arbetarskydd, även om den studerande inte står i anställningsförhållande till arbetsgivaren. Linjeorganisationens ansvarar för att arbetsenhetens arbetarskydd är i sin ordning. Chefen ser till att den studerande är förtrogen med arbetarskyddet i enlighet med arbetarskyddslagstiftningen och lagen om unga arbetstagare.

Ansvar för att informera om arbetarskyddet ligger på chefen, men även arbetsplatshandledaren och alla medlemmar av arbetsgemenskapen skall delta i uppgiften att handleda den studerande i ett säkert arbetssätt. Det är också skäl att betona arbetsplatsens interna regler och förfaranden för att den studerande skall lära sig att agera i enlighet med de regler som gäller på arbetsplatsen.

Läroinrättningens ansvar för den studerandes arbetarskydd

Enligt vad som bestäms och föreskrivs i fråga om arbetstagare är arbetsgivaren enligt lagen om yrkesutbildning (630/1998, 19 §) ansvarig för studerandens skydd i arbetet även då denne inte står i anställningsförhållande till arbetsgivaren. Utbildningsanordnaren har dock också ett ansvar. Enligt lagen om yrkesutbildning (630/1998, 28 §) har den studerande rätt till en trygg miljö.

Då inläringen i arbetet inte sker inom ramen för ett anställningsförhållande har **utbildningsanordnaren samma ställning som arbetsgivare till hyrd arbetskraft** enligt 3 § i arbetarskyddslagen. Arbetsgivaren skall innan arbetet inleds tillräckligt noga ange vilka krav på yrkeskompetens arbetet ställer och vilka särdrag som ingår i arbetet samt informera läroinrättningen om detta. På arbetsplatsen skall man särskilt se till att arbetstagaren introduceras i arbetsuppgifterna och förhållandena på arbetsplatsen och i arbetarskyddet samt vid behov ge arbetstagaren information om hur samarbetet och informationen inom arbetarskyddet samt företagshälsovården är ordnade. Läraren måste säkerställa att den studerande har tillräcklig yrkeskompetens, erfarenhet och är lämplig för det arbete som skall utföras.

Utbildningsanordnaren har ansvar för att

- innan avtalet ingås klargöra att inläringen i arbetet kan organiseras på ett säkert sätt
- försäkra sig om att den studerande har tillräckliga färdigheter för att på ett säkert sätt arbeta och studera på arbetsplatsen samt förmedla informationen om den studerandes färdigheter till arbetsplatsen
- se till att den nödvändiga anmälan till arbetarskyddsdistriktet görs om en ungdom under 18 år under sin period av inläring i arbetet utför s.k. särskilt skadliga eller farliga arbeten

Det är på utbildningsanordnarens ansvar att i början av studierna förse de studerande med de skyddskläder som anordnandet av undervisningen förutsätter och i bestämmelserna om skydd i arbetet föreskriven utrustning. Den studerande kan använda dessa även under sina perioder av inläring i arbetet. **Arbetsgivaren är ansvarig** för att se till att den studerande har och också använder den skyddsutrustning som krävs i arbetet samt för att skaffa den specialskyddsutrustning som arbetsplatsen kräver. Av den personliga skyddsutrustningen och arbetskläderna kan en del komma att skaffas via läroinrättningen och en del via arbetsgivaren. Läroinrättningen och arbetsplatsen borde komma överens om detta och överenskommelsen borde införas i avtalet om inläringen i arbetet.

Enligt undervisningsministeriets beslut om grunderna för vissa avgifter 22.12.1999 (1096/1998) skall arbetsredskap, maskiner, anordningar, skyddskläder och i bestämmelserna om skydd i arbetet föreskriven utrustning som behövs för att undervisningen skall kunna ordnas anses ingå i den avgiftsfria undervisningen.

Inskolning av en ung arbetstagare

En ung, oerfaren arbetstagare löper en avsevärt högre olycksrisk än en erfaren, yrkeskunnig anställd. Brådska och bristfällig inskolning ökar riskerna ytterligare, likaså det faktum att säkerhetsansvaret fördunklas i fråga om arbetsplatser där det ofta arbetar personal från flera olika företag eller yrkesutövare i samma lokaler. Under senare år har det skett flera allvarliga olycksfall i arbetet som involverat unga arbetstagare, i vissa fall t.o.m. dödsolyckor. De flesta av dessa fall hade kunnat undvikas genom lugnt avvägande och noggrann inskolning. En ung person skall inte anvisas sådana arbetsuppgifter för vilka han eller hon inte har fått handledning i de eventuella riskerna förknippade med arbetsuppgifterna och hur man skyddar sig mot dessa.

Förutom risken för olycksfall måste man också beakta hur man skyddar sig mot riskerna för yrkessjukdomar och andra arbetsrelaterade sjukdomar, såsom t.ex. kemiska och biologiska agenser, samt betona vikten av riktig ergonomi, korrekt användning av skyddsutrustning och undvikande av för stor fysisk eller psykisk belastning. Användningen av hälsosamma och säkra arbetsmetoder är lättast att lära sig medan man är studerande; arbetarskyddet blir då en självklar del av yrkeskunnandet. Att en erfaren arbetskamrat eller chef föregår med gott exempel är den bästa hälso- och säkerhetscoachningen. De positiva effekterna sträcker sig över den ungas hela framtida yrkeskarriär, tiotals år framåt i tiden. Ett välskött arbetarskydd ligger även i arbetsgivarens intresse eftersom kvaliteten på arbetet förbättras och frånvarokostnaderna minskar.

Om arbetarskyddet för unga arbetstagare föreskrivs i statsrådets förordning (475/2006) om arbeten som är särskilt skadliga och farliga för unga arbetstagare.

Inskolning av arbets säkerhetsfrågor innehåller bl.a.

- hur maskiner och anordningar används och underhålls
- ergonomi
- personlig skyddsutrustning
- olägenheter och risker i normal-, undantags- och katastrofsituationer
- första hjälpen och arbetarskyddet på arbetsplatsen
- brandlarmet
- skyddsföreskrifter
- system för signalgivning bl.a. vid start av maskiner med stor räckvidd eller maskiner som fjärrstartas
- iakttagande av anvisningar, bestämmelser och avtal
- hur man värnar om sin egen och andras säkerhet
- hur man meddelar om faror
- bruk av skyddsutrustning

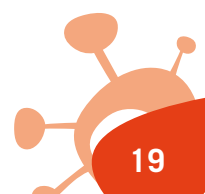
I samband med inskolningen går man också igenom t.ex. arbetsplatsens organisation och verksamhet, upprätthållande av arbetsförmågan och företagshälsovården samt arbetsplatsens förtroendemanna- och kollektivavtalssystem. Inskolningen i arbetsuppgifterna sker **per arbetsuppgift** och i fråga om varje arbetsuppgift är det skäl att fästa uppmärksamhet vid säkra arbetsmetoder och iakttagande av försiktighet i arbetet.

Om det inträffar ett olycksfall

Om ett olycksfall inträffar utbetalas ersättning åt den studerande i enlighet med lagen om ersättning för skada eller sjukdom som har uppkommit under studierelaterade förhållanden som är jämförbara med arbete (1318/2002). En förutsättning för att ersättning skall betalas ut är att olycksfallet har inträffat under förhållanden som är utmärkande för studierna medan den studerande under en period av inläring i arbetet i enlighet med läroplanen har deltagit i sådan praktisk undervisning som är jämförbar med arbete på något sådant ställe som anvisats av utbildningsanordnaren eller medan den studerande direkt från läroinrättningen eller bostaden färdas till eller från en av utbildningsanordnaren godkänd plats för inläring i arbetet.

Ersättningskyldigheten vid ett olycksfall som inträffat under en period av inläring i arbetet bestäms i enlighet med skadeståndslagen (412/74). Skadeståndslagen säger att om en elev genom fel eller försummelse vållar skada i arbete som hänför sig till undervisningen, är den för vars räkning arbetet utförs skyldig att ersätta skadan. Således är arbetsgivaren enligt den s.k. principen om "husbondeansvar" i första hand ansvarig för de skador som en studerande förorsakar en utomstående. Ett arbete utförs för arbetsgivarens räkning när arbetsgivaren har ansvaret för arbetsledningen och övervakningen på arbetsplatsen och får nytta av det arbete som den studerande utför. Om arbetsgivaren har en normal ansvarsförsäkring ersätter denna enligt försäkringsvillkoren de skador som en studerande förorsakar. Utbildningsanordnaren ansvarar på samma sätt för de skador en studerande förorsakar utomstående om arbetet utförs för utbildningsanordnarens räkning. I detta fall ersätts de skador som en studerande förorsakar av utbildningsanordnarens eventuella ansvarsförsäkring. Vissa utbildningsanordnare har tagit ansvarsförsäkringar som ersätter de skador som en studerande förorsakar på arbetstagarens egen egendom till de delar de inte ersätts av dennes egen försäkring för skada på egendom samt sådana skador som en studerande förorsakar utomstående och som arbetsgivarens ansvarsförsäkring inte ersätter. (Undervisningsministeriets promemoria 22.12.2000)

En studerande kan också vara personligen ersättningsansvarig i det fall att han eller hon förorsakar skadan genom vållande som är grövre än lindrigt. De skadelidande kan vara ett företag, dess anställda eller en utomstående person. Ersättningsbeloppet fastställs utgående från vad som anses skäligt med tanke på skadans storlek, handlingens beskaffenhet, skadevällarens ställning, den skadelidandes behov samt övriga omständigheter. En skada som har orsakats en utomstående ersätts av arbetsgivarens ansvarsförsäkring och försäkringsbolaget kan återkräva den ersättning bolaget har betalat ut av den som orsakat skadan. (Undervisningsministeriets promemoria 22.12.2000)

Arbetstid

Största delen av inläringen i arbetet genomförs utan arbetsavtalsförhållande, varvid arbetstidslagens bestämmelser inte tillämpas och inte heller arbetstidsbestämmelserna i lagen om unga arbetstagare. Arbetarskyddsdistriktet kan inte heller bevilja undantagstillstånd gällande ungas arbetstid i det fall att inläringen i arbetet genomförs utan arbetsavtalsförhållande. Dock tillämpas bestämmelserna i arbetarskyddslagen (738/1993) och bestämmelserna om säkerheten i arbetet och hälsoaspekter i kap. 3 i lagen om unga arbetstagare (998/1993) även på sådan inläring i arbetet som genomförs utan arbetsavtalsförhållande.

Om inläringen i arbetet genomförs utan arbetsavtalsförhållande skall utbildningsanordnaren och arbetsgivaren i avtalet om inläringen i arbetet fästa särskild uppmärksamhet vid tiden för den studerandes inläring i arbetet. Inläringen i arbetet är studier och då man kommer överens om tiden kommer inlärningsmålen i första hand. Huvudregeln borde vara att arbetsdagen för dem som studerar på arbetsplatsen utan arbetsavtalsförhållande inte överskrider de tider som fastställts i arbetstidslagen och lagen om unga arbetstagare. En avvikelse från detta skulle förutsätta att den kan motiveras av pedagogiska skäl.

STUDERANDE I ARBETSPLATS- FÖRLAGD INLÄRNING BEHÖVER HANDLEDNING OCH RESPONS

Arbetsplatshandledaren stöder inläringen

Arbetsplatshandledaren måste beakta att de studerande befinner sig på olika nivåer då det gäller att klara av arbetsuppgifter under perioden av inläring i arbetet. En studerande är inte en professionell yrkesmänniska och bör därför få stöd i sina arbetsuppgifter av en som kan yrket.

Att grundligt lära känna den studerande och hans eller hennes bakgrund hjälper arbetsplatshandledaren att fästa vikt vid rätt saker i handledningen. I synnerhet måste man minnas sådana studerande som drar sig för att ta sig an självstän-

digt arbete eller som är blyga och inte vågar fråga arbetsplatshandledaren om råd. En studerande som är impulsiv kanske tar itu med uppgifter som han eller hon ännu inte behärskar och kan sålunda förorsaka arbets säkerhetsrisker eller andra ekonomiska förluster. För att kunna identifiera speciella studerandes behov av individuell handledning behöver arbetsplatshandledaren lärarens stöd och handledning.

Handledningsbehovet varierar i olika situationer

Arbetsplatshandledaren måste vid behov både vara en sträng auktoritet och, för en längre hunden studerande, en handledare som ger ansvar. Arbetsplatshandledaren fungerar i alla situationer som ett **exempel på en yrkesman inom sin egen bransch**.

Handledningsbehovet varierar under perioden av inläring i arbetet och vart efter den studerandes yrkeskunskap utvecklas. **Att lära känna den studerande** hjälper handledaren att bedöma hur mycket stöd denne behöver i olika situationer. Det lönar sig att spendera tid i synnerhet med tysta och blyga studerande, eftersom de kan vara spända inför nya situationer.

Till en början krävs det stor tålmodighet av handledaren då det gäller att handleda och råda den studerande. Arbetsplatshandledaren måste förvissa sig om att den studerande förstår de givna anvisningarna och klarar av de arbetsuppgifter som han eller hon fått. Syftet med handledningen är att den studerande lär sig att utföra ett produktivt och högklassigt arbete med riktiga och säkra arbetsmetoder. Ett annat syfte är att den studerande skall utvecklas och börja ta ett större ansvar för sitt arbete. Då den studerandes färdigheter utvecklas är det bra om handledaren inte ger honom eller henne färdiga lösningar utan uppmuntrar den studerande att själv söka information om och lösningar på praktiska problem. Den studerande behöver få kontinuerlig respons på sitt arbete av handledaren för att lära sig vilka aspekter han eller hon bör fästa mer uppmärksamhet vid och hur han eller hon har utvecklats.

Mångsidiga arbetsuppgifter och respons garanterar att yrkeskunskapen utvecklas

En förutsättning för att den studerandes yrkeskunskap skall utvecklas under perioden av inläring i arbetet är att den studerande och arbetsplatshandledaren känner till de mål som uppställts för perioden och att **arbetsuppgifterna stöder uppnåendet av målen**. Arbetsuppgifterna skall vara mångsidiga för att den studerande skall lära sig se de olika arbetskedena och sitt eget arbete som en del av helheten.

Det är skäl att en representant för arbetsplatsen och läraren gemensamt fastställer arbetsuppgifter som motsvarar målen för den studerandes period av inläring i arbetet innan perioden inleds. En jämförelse av **arbetsplatsens utbildningsmöjligheter med läroplanen för examen** etablerar en grund för plane-

ringen av en individuell period av inläring i arbetet. Arbetsplatshandledaren, den studerande och den handledande läraren diskuterar vid behov gemensamt målen för perioden av inläring i arbetet och periodens arbetsuppgifter. I början av perioden uppgörs en skriftlig plan där man skriver ner den studerandes mål för perioden av inläring i arbetet och periodens arbetsuppgifter. Det är bra att utvärdera och revidera planen under periodens gång samtidigt som man håller respons- och bedömningssamtal om den studerandes inläring.

Den studerande behöver **respons** på sitt kunnande och sin inläring. I slutet av perioden anordnas ett **bedömningssamtal**, där den studerande, arbetsplatshandledaren och den handledande läraren tillsammans diskuterar hur den studerande har utvecklats under perioden av inläring i arbetet samt den studerandes styrkor och utvecklingsbehov. Samtidigt är det också bra att utvärdera arrangemangen kring perioden av inläring i arbetet för såväl läroinrättningens som företagets del.

I arbetsplatshandledarutbildningen fördjupar arbetsplatshandledaren sig i handledningen vid inläring i arbetet och anvisningarna för bedömningen. Läs mer om handledning av en studerande i Ekonomiska Informationsbyråns handbok ”Työssäoppijan ohjaus ja ammattiosaamisen näytöt työpaikalla” (Handledning av den studerande och yrkesprov på arbetsplatsen).

8 YRKESPROV PÅ ARBETSPLATSEN

Yrkesprov gör inläringen i arbetet mer målinriktad. För den studerande är ett yrkesprov som genomförs i en realistisk arbetslivssituation ett bevis på praktiskt yrkeskunnande.

Med hjälp av yrkesprov bedöms den studerandes kunskaper på arbetsplatsen eller vid läroinrättningen. Ett yrkesprov är en **arbetssituation eller arbetsprocess** som planeras, genomförs och bedöms av utbildningsanordnaren och arbetslivet gemensamt. Genom att utföra praktiska arbetsuppgifter visar den studerande hur väl han eller hon har uppnått den av arbetslivet förutsatta yrkesskicklighet som definieras i grunderna till läroplanen.

I planeringen av det yrkesprov som ingår i perioden av inläring i arbetet deltar den studerande, arbetsplatshandledaren och läraren gemensamt. Planeringen av yrkesprovet utgår från den studerandes inlärningsmål och arbetsuppgifter under perioden av inläring i arbetet. Den studerande kan t.ex. själv föreslå vilken helhet som skall avläggas i provet eller så väljer arbetsplatshandledaren och läraren tillsammans ut en lämplig uppgift. Uppgiften eller helheten är en sådan som den studerande annars också skulle utföra under sin period av inläring i arbetet. Läraren har ansvar för att bedöma att uppgiftens svårighetsgrad är lämplig och skall godkänna uppgiften innan provet inleds.

Läraren har i uppgift att informera den studerande och arbetsplatshandledaren om hur provet bedöms och bedömningskriterierna. Ett yrkesprov kan räckta från några timmar till flera dagar. Provets längd beror på vilken studiehelhet som avläggs och på arbetsuppgifterna. Vid planeringen måste man beakta att det under provets gång skall gå att göra en pålitlig bedömning av den studerandes kunnande. Den studerande kan under yrkesprovets gång fråga sin arbetsplatshandledare om råd och denne kan vid behov handleda den studerande.

Efter yrkesprovet anordnas ett **bedömningsamtal**, där den studerande och läraren och i mån av möjlighet också arbetsplatshandledaren deltar. Läraren har i uppgift att säkerställa att bedömningen görs i enlighet med de överenskomna bedömningsmålen och -kriterierna. Utbildningsanordnaren skall se till att den studerande får tillräckligt med stöd och handledning för att avlägga yrkesprov.

BILAGOR

Lagar, förordningar och rekommendationer

Lagen om yrkesutbildning (630/1998, ändringar 601/2005).....	24
Förordningen om yrkesutbildning (811/1998, ändringar 603/2005).....	25
Arbetarskyddslagen (738/2002).....	26
Lagen om unga arbetstagare (998/1993, ändrad 754/98, 746/2008).....	26
Förordningen om arbeten som är särskilt skadliga och farliga för unga arbetstagare (475/2006)	26
Social- och hälsovårdsministeriets förordning om en förteckning över exempel på arbeten som är farliga för unga arbetstagare (128/2002)	28
Skadeståndslagen (412/74).....	29
Lagen om ersättning för skada eller sjukdom som har uppkommit under studierelaterade förhållanden som är jämförbara med arbete (1318/2002) ...	29
Rekommendationen om inlärnin g på arbetsplatser och yrkesprov	29
Centralorganisationernas rekommendation och ställningstagande för främjande av arbetsplatsförlagd inlärnin g	30
Rekommendationen om ungas inlärnin g i arbetet i små och medelstora företag	32
Grunder för läroplanen	32

Lagen om yrkesutbildning (630/1998, ändringar 601/2005)

16 § Utbildning på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter

Utbildningen på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter bygger på ett skriftligt avtal mellan utbildningsanordnaren och arbetsplatsen. Genom förordning bestäms närmare om vad som skall tas in i avtalet och om anordnandet av utbildningen. Annan utbildning på en arbetsplats än läroavtalsutbildning skall ordnas så att den

studerande inte står i ett arbetsavtalsförhållande till arbetsgivaren eller, om därom särskilt avtalas, genom att ett arbetsavtal görs upp.

19 § Studerandens skydd i arbetet

Enligt vad som bestäms och föreskrivs i fråga om arbetstagare svarar arbetsgivaren för studerandens skydd i arbetet vid utbildning som ordnas på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter även då studeranden inte står i arbetsavtalsförhållande till arbetsgivaren.

25 § Bedömning av de studerande (601/2005)

Syftet med bedömningen är att leda och sporra de studerande i deras studier och utveckla deras förutsättningar att bedöma sig själva. De studerandes inlärnin g, arbete och kunnande skall bedömas mångsidigt.

Inom utbildningen för yrkesinriktade grundexamina skall den studerandes yrkeskunnande bedömas, förutom genom annan form av bedömning, på basis av yrkesprov som den studerande genomgår i arbets-situationer eller arbetsuppgifter på en arbetsplats, i en läroanstalt eller på någon annan plats som utbildningsanordnaren anvisar.

25 a § Organ som svarar för planeringen och genomförandet av yrkesprov (601/2005)

För planeringen och genomförandet av yrkesprov skall utbildningsanordnaren tillsätta ett eller flera organ, där medlemmarna företräder utbildningsanordnaren, lärarna och de studerande samt arbets- och näringslivet inom respektive bransch eller branscher. Två eller flera utbildningsanordnare kan också ha ett gemensamt organ. Organet godkänner de planer för genomförande och bedömning av yrkesprov som utgör en del av utbildningsanordnarens läroplan, övervakar yrkesprovsverksamheten samt fattar beslut om bedömare av yrkesprov. Organet behandlar också rättelseyrkanden som gäller bedömningen av studerande. Utbildningsanordnaren beslutar närmare om organets övriga uppgifter, arbets sätt och beslutsfattande samt om arvoden till organets medlemmar.

25 b § Beslut om bedömningen (601/2005)

Angående bedömningen av den studerandes studieprestationer och kunskande beslutar den lärare som svarar för undervisningen i de studier som skall bedömas eller, om lärarna är många, lärarna gemensamt. Angående den i examen ingående bedömningen av utbildning som ordnas på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter beslutar den lärare som svarar för undervisningen och en av arbetsgivaren utsedd person gemensamt. Angående bedömningen av yrkesprov beslutar de lärare och företrädare för arbetslivet som utsetts av det organ som avses i 25 a § gemensamt eller var för sig.

33§ Tystnadsplikt för studerande

Angående en studerandes skyldighet att hemlighålla vad han får veta vid utbildning som ordnats i anslutning till praktiska arbetsuppgifter på arbetsplatsen gäller vad som särskilt bestäms om tystnadsplikt för arbetstagare och tjänsteinnehavare i motsvarande uppgifter.

37 § Studiesociala förmåner

En studerande som studerar på heltid har rätt till en avgiftsfri måltid de arbetsdagar då läroplanen kräver att studeranden är närvarande på en utbildningsplats som utbildningsanordnaren anvisar.

Förordningen om yrkesutbildning (811/1998, ändringar 603/2005)

5 § Avtal om utbildning och yrkesprov på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter (603/2005)

I det avtal som enligt 16 § i lagen om yrkesutbildning (630/1998) ingås mellan utbildningsanordnaren och arbetsgivaren avtalas om parternas uppgifter, hur handledningen av den studerande och bedömningen av den studerandes kunskande samt de yrkesprov som ingår i den skall ordnas, ersättningar som eventuellt skall betalas till arbetsgivaren och andra nödvändiga omständigheter som hänför sig till ordnandet av utbildningen och yrkesproven. I fråga om den utbildning som sker på en arbetsplats avtalas dessutom om studiernas mål och deras centrala innehåll, deras längd och hur de infaller med beaktande av bestämmelserna i grunderna för läroplanen eller grunderna för den fristående examen, vid behov särskilt för varje studerande. Vad som bestäms ovan tillämpas också när en studerande, om särskilt avtalats om detta, står i arbetsavtalsförhållande till arbetsgivaren.

Ett villkor för att ett avtal skall ingås är att arbetsplatsen där utbildningen sker har en tillräcklig produktions- och serviceverksamhet för att den

utbildning och de yrkesprov som anges i grunderna för läroplanen och i grunderna för den fristående examen skall kunna genomföras, nödvändig arbetsutrustning samt anställda vars yrkeskunskap, utbildning och arbetslivserfarenhet är sådan att de kan förordnas till ansvariga utbildare för studerande.

Utbildningsanordnaren skall underrätta arbetsgivaren om det ansvar för skydd i arbetet som anges i 19 § i lagen om yrkesutbildning.

11 § Den som utför bedömningen och uppgifter om bedömningsgrunderna (603/2005)

Om bedömningen av den studerande beslutar den lärare som svarar för undervisningen i de studier som skall bedömas eller, om lärarna är många, lärarna gemensamt. Om den i examen ingående bedömningen av ett utbildningsavsnitt som ordnas på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter beslutar den lärare som svarar för undervisningen och en av arbetsgivaren utsedd person gemensamt.

10 § Grunderna för bedömning (603/2005)

En studerandes kunskande samt hur det utvecklas skall bedömas tillräckligt ofta under utbildningen och när utbildningen avslutas. Godkända studieprestationer och tidigare förvärvat kunskande bedöms med tillämpning av skalan berömliga (5), goda (4–3) och nöjaktiga (2–1). Motsvarande skala används vid bedömning av yrkesprov. Inom specialundervisningen kan yrkesproven också bedömas verbalt. De valfria studierna kan med den studerandes samtycke godkännas som slutförda utan vitsord.

Utbildningsstyrelsen meddelar i samband med grunderna för läroplanen närmare föreskrifter om grunderna för bedömningen och för de yrkesprov som ingår i den.

11 § Kompetens hos dem som deltar i bedömningen av yrkesprov (603/2005)

Andra personer än lärare som deltar i bedömningen av yrkesprov skall ha sådan genom utbildning, arbetserfarenhet eller på annat sätt förvärvat kompetens och yrkesskicklighet inom branschen som kan anses tillräcklig vid bedömningen av yrkesprov.

11 a § Förvaring av bedömningsmaterialet (603/2005)

En studerande skall ges möjlighet att ta del av det material som upptagits i skriftlig eller i annan form och som ligger till grund för bedömningen av studier, kunskande eller yrkesprov. En studerande skall ges möjlighet att ta del av det material som upptagits i skriftlig eller i annan form och som ligger till grund för bedömningen av studier, kunskande eller yrkesprov.

Arbetskyddslagen (738/2002)

2§ Lagens allmänna tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på arbete som utförs på grundval av arbetsavtal.

4§ Andra arbeten som hör till tillämpningsområdet

utöver det som avses i 2 § också

- 1) elevers och studerandes arbete i samband med utbildningen.

8§ Arbetsgivarens allmänna omsorgsplikt

Arbetsgivaren är skyldig att genom nödvändiga åtgärder sörja för arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet. I detta syfte skall arbetsgivaren beakta omständigheter som hänför sig till arbetet, arbetsförhållandena och arbetsmiljön i övrigt samt till arbetstagarens personliga förutsättningar.

10§ Utredning och bedömning av riskerna i arbetet

Arbetsgivaren skall med beaktande av arbetets och verksamhetens art tillräckligt systematiskt reda ut och identifiera de olägenheter och risker som beror på arbetet, arbetslokalen, arbetsmiljön i övrigt och arbetsförhållandena samt, när de inte kan undanröjas, bedöma deras betydelse för arbetstagarnas säkerhet och hälsa. Härvid skall bland annat beaktas arbetstagarens ålder, kön, yrkesskicklighet och andra personliga förutsättningar.

Lagen om unga arbetstagare (998/1993, ändrad 754/98, 746/2002)

1 § Tillämpningsområde

Bestämmelserna i 3 kap. gäller även annat arbete som unga arbetstagare utför och på vilket arbetskyddslagen (738/2002) tillämpas.

3 kap. Säkerheten i arbetet och hälsoaspekter

9 § Säkerheten i arbetet och hälsoaspekter

Arbetsgivaren skall se till att arbetet inte skadar den unga arbetstagarens fysiska eller psykiska utveckling och att det inte kräver större ansträngning eller ansvar än vad som är skäligt med beaktande av hans ålder och krafter. För arbeten som kan medföra särskild risk för olycksfall eller men för hälsan eller som på det sätt som nämns i 1 mom. kan vara skadliga för den unga arbetstagaren själv eller för andra, får unga arbetstagare anlitas endast under de förutsättningar som anges i förordning.

10§ Undervisning och handledning

Arbetsgivaren skall se till att en ung arbetstagare som saknar den yrkesskicklighet och erfarenhet som krävs i arbetet får undervisning och handledning i sitt arbete samt sådan personlig orientering i arbetet som förutsätts av arbetsförhållandena samt av hans ålder och andra egenskaper, så att han inte utsätter sig själv eller andra för risker.

Förordningen om arbeten som är särskilt skadliga och farliga för unga arbetstagare (475/2006)

1 § Tillämpningsområde

I denna förordning föreskrivs om de förutsättningar under vilka unga arbetstagare får utföra sådana särskilt skadliga eller farliga arbeten som avses i 9 § 2 mom. i lagen om unga arbetstagare (998/1993). På arbete som en ung arbetstagare utför inom yrkesutbildning under en lärares ledning och tillsyn och på arbete för vilket arbetstagaren har en yrkesinriktad grundexamen tillämpas endast 5 §.

2 § Arbete i anslutning till utbildning

En ung arbetstagare kan vid yrkesutbildning och läroavtalsutbildning som anordnas i samband med praktiska arbetsuppgifter på en arbetsplats utföra sådant arbete som avses i 3 § 1 mom. 3_5 punkten under ständig tillsyn av en erfaren och yrkeskunnig person. En utredning om anordnande av tillsynen och nödvändig orientering skall fogas till avtalet mellan arbetsgivaren och utbildningsanordnaren och sändas till den behöriga arbetskyddsmyndigheten för kännedom.

Från och med grundskolans sjunde klass kan en elev oberoende av sin ålder under lärares ledning och omedelbara tillsyn utföra sådant arbete som avses i 4 §, förutsatt att detta är nödvändigt för genomförande av utbildningen och kan ske på ett säkert sätt. Särskild uppmärksamhet skall fästas vid att arbetsredskapen och skydden är lämpliga för unga arbetstagare och säkra att använda.

3 § Särskilt skadliga arbeten

En ung arbetstagare får anlitas för följande arbeten endast vid utbildning som avses i 1 § 2 mom. och 2 § 1 mom., under de förutsättningar som avses i nämnda moment och med dispens enligt 8 §

- 1) arbete där det med beaktande av arbetstagarens ålder och erfarenhet förekommer oskälig påfrestning, betydande ansvar för egen eller andra personers säkerhet, betydande ekonomiskt ansvar eller särskilda faror som unga inte förmår identifiera eller undvika;
- 2) ensamarbete, om detta är förenat med uppenbar risk för olycksfall eller våld,

- 3) vård av och omsorg om psykiatriska patienter och psykiskt eller socialt störda personer,
- 4) hantering och transport av avlidna,
- 5) slakt,
- 6) dykningsarbete,
- 7) arbete som medför skadlig exponering för giftiga ämnen eller ämnen som framkallar cancer, som kan orsaka ärftliga genetiska skador eller fosterskador eller som annars kan ha bestående inverkan på en människas hälsa,
- 8) hantering av brand- och explosionsfarliga ämnen och mycket lättantändliga vätskor under uppenbart farliga förhållanden, samt
- 9) arbete som medför exponering för skadlig strålning.

4 § Farliga arbeten

En ung arbetstagare som har fyllt 16 år får utföra farligt arbete som avses i den exempelförteckning som fastställts genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet, om man med hjälp av skyddsteknik eller på något annat sätt har sört för att varken de anordningar eller ämnen som är avsedda att användas av den unga arbetstagaren eller arbetsförhållandena medför särskild risk för olycksfall eller skada för hälsan för arbetstagaren själv eller för andra.

Innan ett sådant arbete som avses i 1 mom. inleds skall arbetsgivaren eller, om det är fråga om ett arbete i anslutning till utbildning, utbildningsanordnaren i samarbete med arbetsgivaren anmäla detta till den behöriga arbetarskyddsmyndigheten. Om de omständigheter som inverkar på säkerheten väsentligt förändras under arbetets gång, skall anmälan kompletteras.

För att påvisa arbetsplatsens lämplighet för farligt arbete skall en anmälan enligt 2 mom. innehålla följande uppgifter om arbetstagarna, det planerade arbetet och de åtgärder som vidtagits på arbetsplatsen för att förebygga risker:

- 1) den allmänna beredskapen hos gruppen av arbetstagare eller arbetstagaren för det planerade arbetet,
- 2) utredning och bedömning av riskerna,
- 3) arten och varaktigheten av exponering för kemiska, fysikaliska och biologiska riskfaktorer,
- 4) val och säker användning av arbetsredskap,
- 5) exceptionella arbetstider och anledningen till dem,
- 6) anordnande av orientering och handledning, samt
- 7) andra åtgärder för att trygga säkerheten på arbetsplatsen.

5 § Undervisning och handledning

En ung arbetstagare som utför arbete som avses i denna förordning skall på behövt sätt och i behövt omfattning handledas i och göras förtrogen med:

- 1) förhållandena på arbetsplatsen och hur arbetet utförs på säkert sätt samt de hälsorisker som möjligen är förbundna med arbetet och hur de kan avvärjas,
- 2) hur maskiner och anordningar samt kemiska produkter fungerar och de arbetsmetoder de föranleder,
- 3) säkra metoder som skall tillämpas då produktionen inleds och avslutas, vid rengöring, justering, underhåll och reparation av maskiner samt vid förutsägbara störningar i produktionen och när maskiner och anordningar skadas, samt
- 4) säkerhetsföreskrifterna för de maskiner och anordningar samt kemiska produkter som används i arbetet samt de förfaringsätt, säkerhetsåtgärder och anvisningar för första hjälpen som enligt bestämmelserna om arbetarskydd skall iakttas på arbetsplatsen.

Innan ett nytt arbetsmoment inleds skall det säkerställas att den unga arbetstagaren är tillräckligt insatt i arbetet i fråga och de risker som är förknippade med det samt förmår iakttä föreskrifterna om säkerhet i arbetet. Under arbetets gång skall dessutom fästas särskild uppmärksamhet vid handledningen av och uppsikten över den unga arbetstagaren.

En ung arbetstagare skall för den tid då han eller hon lär sig ett arbetsmoment eller en arbetsmetod placeras i arbete under en erfaren och yrkeskunnig persons handledning och uppsikt.

6 § Hörande av företagshälsovården

Vid bedömningen av de risker för hälsoskador för en ung arbetstagare som arbetet och arbetsförhållandena medför skall anlitas företagshälsovården på arbetsplatsen så som särskilt föreskrivs.

7 § Anmälan till läropliktigs vårdnadshavare

Vårdnadshavaren för en ung läropliktig arbetstagare skall på förhand underrättas om utförande av sådant farligt arbete som avses i 4 § och grunderna för detta.

8 § Dispens

Arbetarskyddsmyndigheten har rätt att på de villkor som den bestämmer utfärda tillstånd att avvika från bestämmelserna i denna förordning när det gäller en ung arbetstagare som fyllt 16 år, om det är nödvändigt med tanke på den unga arbetstagarens utveckling i ett yrke, förutsatt att den unga arbetstagaren arbetar under en erfaren och yrkeskunnig persons tillsyn och att syftet med förordningen har säkerställts i tillräcklig mån på annat sätt.

Social- och hälsovårdsministeriets förordning om en förteckning över exempel på arbeten som är farliga för unga arbetstagare (128/2002)

Förteckning över exempel på för unga arbetstagare farliga arbeten

1. Mekaniska riskfaktorer

Maskiner, anordningar och arbetsredskap

- Bl.a. högfrekvenslaseranläggningar (klasserna 3 A, 3 B och 4), cirkelsågar, klingsågar, bandsågar, hyvelmaskiner, motorsågar, fräsmaskiner, gradsaxar och andra saxar som drivs med maskinkraft, pressar, krossmaskiner med öppna svalg, sandspridare, metallsvavar, gassvetsningsanordningar och gasskärvningsanordningar, spikpistoler

Körbara arbetsmaskiner

- Körning med traktor som inte har skyddshytt eller som är försedd med tilläggsanordning
- Arbete med truckar
- Arbete med jordförflyttningsmaskiner, skogsmaskiner, skördetröskor och torvupptagningsmaskiner
- Arbete i krävande förhållanden med snöskotrar och terrängbilar

Lyft- och transportanordningar

- Arbete som förare, signalman eller skötare av maskindrivna lyft- och transportanordningar
- Personlyft med lyftkran, truck eller personlyftanordning

2. Kemiska riskfaktorer

- I arbetet används kemikalier som i enlighet med den i 19 § kemikalielagen (744/1989) avsedda förordningen av social- och hälsovårdsministeriet eller den i 11 § i kemikalielagen avsedda förteckningen över farliga ämnen klassificeras som mycket giftiga, frätande, explosiva, sensibiliserande, irriterande, hälsoskadliga, cancerframkallande, mutagena eller reproduktionsstörande
- Mycket giftiga; varningssymbolen T och fraserna R26, R27, R37
- Giftiga; varningssymbolen T och fraserna R23, R24, R25, R39, R48
- Frätande; varningssymbolen C och fraserna R35, R34
- Explosiva; varningssymbolen E och fraserna R2, R3
- Sensibiliserande; varningssymbolen Xi och fras R43
- Irriterande; varningssymbolen Xi och fraserna R12, R42, R43
- Hälsoskadliga; varningssymbolen Xn och fraserna R48, R39, R40

- Cancerframkallande; varningssymbolen T och fras R43
- Mutagena; varningssymbolen T och fras R46
- Reproduktionsstörande; varningssymbolen T och fraserna R60, R61
- Arbeten där man kan exponeras för ämnen eller arbetsmetoder som medför risk för cancer (statsrådets förordning 716/2000)
- Arbeten där man kan exponeras för bly och dess föreningar
- Arbeten där man kan exponeras för asbest
- Arbeten där man kan exponeras för tobaksrök i omgivningen

3. Fysikaliska riskfaktorer

- Risk för hörselskada till följd av buller
- Kraftigt vibrerande arbetsmaskiner
- Hälsorisker på grund av arbete i kyla eller hetta
- Arbete i särskilt högt eller lågt lufttryck

4. Elektriska riskfaktorer

- Högspänningsarbete, arbete i elstolpar och master och vid service och reparation av starkströmsapparater
- Underhålls- och reparationsarbeten på hissar

5. Fysisk överansträngning

- Kontinuerligt, ensidigt belastande lyftarbete, över 20 kg för män och över 15 kg för kvinnor

6. Biologiska riskfaktorer

- Arbeten där man kan exponeras för en biologisk agens som förorsakar allvarligt insjuknande

7. Vissa arbeten

- Arbete under jorden i gruvor eller schakt, där det annars finns risk för ras eller kollaps
- Sprängningsarbete och hantering av explosiva varor
- Arbete i direkt anslutning till lastning och lossning av fartyg
- Förande av rälsfordon på järnväg och i spårbunden trafik samt växel- och ordningsarbeten på bangårdar
- Service, rengörings- och reparationsarbete som orsakar risk
- Besiktning, service och reparation av tryckluftsanordningar som underställts myndigheternas tillsyn.
- Rivning av byggnader
- Tankarbete där det finns risk för kvävning och liknande fara
- Arbete där det föreligger en fara för att falla ned
- Stolp- och terrängarbete och annat arbete till vilket hänförs en uppenbar risk att falla ned

- Arbete med farliga djur
- Skötsel av försöksdjur
- Hantering för tillverkning, lagring eller användning av anordningar som innehåller gaser under tryck (kondenserade eller upplösta gaser)
- Arbete där tempot bestäms av en maskin och för vilket betalas prestationslön

Skadeståndslagen (412/74)

1 § Arbetsgivares och offentligt samfunds skadeståndsansvar

Arbetsgivare är skyldig att ersätta skada, som arbetstagare förorsakar genom fel eller försummelse i arbetet... Vållar en elev vid en läroinrättning genom fel eller försummelse skada i arbete som hänförs till undervisningen, eller någon som är intagen i en vårdinrättning på motsvarande sätt skada i arbete som hänförs till vården, är den för vars räkning arbetet utförs skyldig att ersätta skadan.

Lagen om ersättning för skada eller sjukdom som har uppkommit under studierelaterade förhållanden som är jämställbara med arbete (1318/2002)

1 § Enligt denna lag betalas ersättning för olycksfall som inte ersätts enligt lagen om olycksfallsförsäkring (608/1948) och som lett till att en person i sådan utbildning som avses i

- 1) lagen om yrkesutbildning (630/1998), med undantag för sådan annan verksamhet som har nära samband med undervisning och som avses i lagens 3 § 2 mom...

har ådragit sig en skada eller sjukdom. En förutsättning är att olycksfallet har inträffat under förhållanden som är utmärkande för studierna medan den studerande, i läroanstalten eller på något annat ställe som anvisats av utbildnings- eller undervisningsanordnaren eller av läroanstaltens huvudman, i enlighet med läroplanen eller examensgrunderna deltagit i sådan praktisk undervisning, sådan inläring i arbetet, sådan arbetspraktik eller en sådan fristående examen eller i sådan arbetslivsorientering i samband med grundläggande utbildning som är jämförbar med arbete.

Vad som föreskrivs i 1 mom. gäller på motsvarande sätt olycksfall som inträffar då den studerande direkt från läroanstalten eller bostaden färdas till eller tillbaka från ett sådant i 1 mom. nämnt, av utbildnings- eller undervisningsanordnaren eller av läroanstaltens huvudman anvisat ställe utanför läroanstalten där det ordnas arbetspraktik, inläring i arbetet eller arbetslivsorientering eller avläggs fristående examina.

3 § Vid tillämpningen av denna lag gäller i fråga om utbildnings- eller undervisningsanordnaren och läroanstaltens huvudman vad som i lagen om olycksfallsförsäkring föreskrivs om arbetsgivare.

Rekommendation om inläring på arbetsplatser och yrkesprov

Undertecknade företrädare för staten, kommunerna och de centrala arbetslivsorganisationerna rekommenderar följande:

Kunniga arbetstagare och företagare med förmåga att förnya sig behövs för att säkra konkurrenskraften och välfärden i Finland. Utvecklandet av yrkesutbildningen syftar till att stärka det finländska arbetslivets och yrkesutbildningens konkurrenskraft i en allt mer internationell verksamhetsmiljö, vilket sker genom att befolkningens yrkeskompetens höjs och innovativ verksamhet med utgångspunkt i arbetslivet stöds. Centrala utvecklingsmål är att höja utbildningens kvalitet, få utbildningen att bättre motsvara arbetslivet och förbättra dess genomslagskraft samt effektivisera övergången från utbildning till arbetsliv. Dessa mål understryker behovet av ett fördjupat samarbete mellan utbildning och arbetsliv.

Vid planeringen, genomförandet och utvärderingen av yrkesutbildningen behövs ett omfattande och mångsidigt samarbete mellan utbildningsanordnare och företag och andra arbetsplatser samt samarbete på alla administrativa nivåer. Samarbete är särskilt viktigt i den arbetsplatsförlagda inläringen under perioder av inläring i arbetet, i läroavtalsutbildningen samt i yrkesproven.

Sedan år 1999 har inläring i arbetet omfattande minst 20 studieveckor gradvis tagits in i den grundläggande yrkesutbildningen. En central uppgift är att utveckla innehållet i och kvaliteten på perioderna av inläring i arbetet, vilka äger rum på arbetsplatser. Läroavtalsutbildning är en arbetslivsinriktad form av yrkesutbildning. Genom att den arbetsplatsförlagda utbildningen och den därtill anknutna teoretiska undervisningen utvecklas får läroavtalsutbildningen bättre kvalitet och större genomslagskraft.

I syfte att säkra utbildningens kvalitet fogas yrkesprov till de yrkesinriktade grundexamina senast den 1 augusti 2006. För genomförandet av yrkesproven tillsätter utbildningsanordnarna organ, där medlemmarna skall företräda utbildningsanordnaren, lärarna och de studerande samt arbets- och näringslivet. I yrkesproven skall den studerande genom att utföra praktiska arbetsuppgifter visa hur väl han eller hon har uppnått den yrkeskicklighet som arbetslivet kräver. I den inkomstpoltiska uppgörelsen för 2005-2007 har de centrala arbetsmarknadsorganisationerna avtalat om att främja införandet av yrkesprov.

Syftet med rekommendationen är att

- förbättra tillgången på yrkesskicklig arbetskraft,
- underlätta sysselsättningen för utexaminerade,
- trygga möjligheterna att förvärva högklassig yrkeskompetens,
- trygga inlärningsarbetsplatser för unga,
- säkra möjligheterna till yrkesprov,
- stärka yrkesutbildningens attraktionskraft och status.

Parterna förbinder sig att genom inbördes samarbete

- skaffa tillräckligt med högkvalitativa arbetsplatser för arbetsplatsförlagd inläring och yrkesprov,
- utveckla studiehandledningen och stödåtgärderna vid inläring i yrkesinstitut och på arbetsplatser,
- stärka den handledning som sker på arbetsplatsen, utvidga utbildningen för arbetsplatshandledare och stärka sakkunskapen om arbetslivet i yrkesutbildningen,
- utveckla och bredda den uppdatering och förnyelse av lärarnas kompetens som sker på arbetsplatser samt samarbetet med arbetslivet så att undervisningen blir arbetslivsinriktad,
- stärka betydelsen av kvalitetssäkring, arbetarskydd och yrkeskompetens i arbetslivet vid utvecklingen av arbetskraften och organisationerna,
- utöka arbetslivets medverkan vid planeringen, genomförandet och utvärderingen av arbetsplatsförlagd inläring och yrkesprov,
- genomföra projekt som främjar och utvecklar arbetsplatsförlagd inläring och yrkesprov.

Utbildningsanordnaren och arbetsgivaren kommer skriftligt överens om hur inläringen på en arbetsplats skall genomföras. Utbildningsanordnaren och arbetsgivaren kommer också skriftligt överens om yrkesproven. Inläringen i arbetet och yrkesproven genomförs i regel utan arbetsavtalsförhållande och någon lön eller ersättning betalas inte till den studerande eller arbetsgivaren. Ett läroavtal baserar sig på ett skriftligt tidsbestämt arbetsavtal mellan den studerande och arbetsgivaren. Tanken är inte att de åtgärder som nämns i rekommendationen skall leda till att de anställda i ett företag eller någon annan organisation förbigås eller att de skall påverka anställningsförhållandena för existerande personal.

Underskrifter

Helsingfors den 2 november 2005

Statsminister Matti Vanhanen
Undervisningsminister Antti Kalliomäki
AKAVA
FINLANDS NÄRINGS- OCH
TJÄNSTEMANNACENTRALORGANISATIONEN FTFC
KOMMUNALA ARBETSMARKNADSVÄRKET
UNDERVISNINGSSSEKTORN
FACKORGANISATION OAJ
FINLANDS FACKFÖRBUND
CENTRALORGANISATION FFC
FINLANDS KOMMUNFÖRBUND
FÖRETAGARNA I FINLAND
STATENS ARBETSMARKNADSVÄRK

Centralorganisationernas rekommendation och ställningstagande för främjande av arbetsplatsförlagd inläring

Undertecknade arbetsmarknadsorganisationer skrev 20.1.1998 under en rekommendation och ett ställningstagande för att närma utbildningen och arbetslivet. Bakom rekommendationen och ställningstagandet låg den skärpta internationella konkurrensen samt en betydande ökning av den arbetsplatsförlagda inläringen. Samtidigt med denna rekommendation och detta ställningstagande uppgjordes i samarbete med statsmakten en rekommendation om ungas inläring i arbetet som var gemensam för alla tre parter.

Efter att dessa rekommendationer har undertecknats har inläringen i arbetet utvidgats avsevärt, eftersom minst 20 studieveckor inläring i arbetet har fogats till alla yrkesinriktade grundutbildningar. De undertecknade organisationerna och deras medlemsförbund har medverkat till att inläring i arbetet har blivit en etablerad praxis och trots vissa problempunkter har parternas erfarenheter varit mycket positiva.

Snabba förändringar i näringsstrukturen och kompetenskraven kräver en ännu tätare kontakt mellan utbildning och arbetsliv. Också inom Europeiska unionen pågår en kraftig utveckling av yrkesutbildningen (den s.k. Köpenhamnsprocessen), i vilken de undertecknade organisationerna aktivt har deltagit. Denna utveckling kommer att påverka yrkesutbildningen i Finland.

Senast i fråga om de utbildningar som inleddes 1.8.2006 fogas yrkesprov till yrkesinriktade grundexamina. I fortsättningen visar de studerande i allmänhet prov på sitt kunnande i en realistisk

arbetslivssituation vid flera tillfällen under utbildningens gång. Reformen ökar arbetslivets ansvar för handledningen och bedömningen av de studerande.

Centralorganisationernas rekommendation till åtgärder från förbundens sida

Med stöd av ovan anförda konstaterar centralorganisationerna att rekommendationen och ställningstagandet är aktuella. Inom flera branscher har man avtalat om anordnandet av inläring i arbetet och arbetspraktik som en del av kollektivavtalet. Centralorganisationerna rekommenderar att de medlemsförbund som inte avtalat något om anordnandet av arbetsplatsförlagd inläring utvärderar branschens förutsättningar att anordna inläring i arbetet och yrkesprov samt avtalar om åtgärder som främjar detta.

Undertecknade organisationer förnyar rekommendationen från år 1998 till sina centrala delar. Utdrag ur centralorganisationernas rekommendation för främjande av arbetspraktik inom yrkesutbildningen samt ställningstagande om anordnande av inläring i arbetet genom utveckling av lagstiftningen 20.1.1998:

"3. Förbundens åtgärder beträffande den praktik som realiserar inom arbets- och läroavtalsförhållanden.

Centralorganisationerna uppmanar medlemsförbunden att utreda behovet av arbetsplatsutbildning inom sina branscher och redan under den pågående avtalsperioden, i den mån som förutsätts av revideringen av läroplanerna för utbildningarna i branschen, avtala om arrangemang genom vilka man stöder arbetspraktik samt förvärvandet av arbetserfarenhet under eller efter utbildningstiden.

Eftersom praktik som ansluter till samma yrkesutbildning också kan genomföras inom olika avtalsbranscher, rekommenderar centralorganisationerna för att få till stånd en mer enhetlig praxis att man i de branschspecifika kollektivavtalen på det sätt som anges nedan avtalar om vilken ställning praktikanter i arbetsavtal har i företaget samt med avseende på eventuella branschspecifika lönegrupperingar för praktikanter och läroavtalselever med iakttagande av grupperingen i bilaga 1.

Då man avtalar om lönerna för praktikanter i arbetsavtalsförhållande bör man beakta praktikarbetets värde, praktikens karaktär, det handledningsbehov som praktiken förutsätter samt å andra sidan det att perioder av inläring i arbetet som genomförs utan arbetsavtal utförs utan ersättning.

Centralorganisationerna konstaterar att man genom att anordna sådan inläring i arbetet som förutsätts för en utbildning, praktik eller förvärvande av arbetserfarenhet inte ersätter företagets personal. Det är inte heller meningen att man härigenom skall påverka anställningsförhållandena för företagets anställda. Detta skall gemensamt fastslås lokalt, an-

tingen innan inläringen i arbetet eller arbetspraktiken anordnas eller i samband med behandlingen av den utbildnings- och personalplan som avses i lagen om samarbetsförfarande.

I anslutning till det ovan anförda anser organisationerna att arbetsavtalslagens och gällande avtalsbestämmelser om minskande av arbetskraften, skyldigheten att erbjuda extra arbete eller återanställning inte utgör ett hinder för att erbjuda ovan nämnda praktikplatser, såtillvida det förfarande som nämns ovan har iakttagits.

Undertecknade rekommenderar att ställningstagandena i de två föregående styckena inkluderas som en del av de branschspecifika kollektivavtalen."

Yrkesprov

Genom att verka i enlighet med de nu förnyade rekommendationen och ställningstagandet skall man också stöda införandet av yrkesprov så att yrkesutbildningen och arbetslivet närmar sig varandra och kvalitetssäkringen av yrkeskunnandet utvecklas. Då läroinrättningar har möjlighet att i samarbete med företag utan anställningsförhållande anordna inläring i arbetet med stöd av ett avtal som ingås mellan dem och företagen, kan man - inom ramen för företagets praktiska möjligheter - till denna verksamhet också föga yrkesprov. Till detta bör redan för inläringen i arbetet och praktiken knytas ändamålsenlig handledning och rådgivning i företaget.

Organisationerna konstaterar att en öppen och naturlig samverkan på arbetsplatserna är viktig för att genomföra utbildningen och inläringen i arbetet samt yrkesproven. För att inläringen i arbetet skall lyckas är det av central betydelse att hela arbetsgemenskapen har kompetens och kunskap om inläring i arbetet och yrkesprov.

Ett nära samarbete mellan läroinrättningarna och företagen är en förutsättning för ett lyckat genomförande av den arbetsplatsförlagda inläringen. Det är skäl att ytterligare fördjupa samarbetet till stöd för de studerandes handledning och utvärdering på arbetsplatserna samt för utbildningen av arbetslivets representanter för dessa uppgifter. Utbildningsanordnarna skall dessutom tillsätta organ som övervakar och leder den verksamhet som gäller yrkesproven. Organisationerna konstaterar att organen för sin del avsevärt kan bidra till ett flexibelt införande av yrkesprov i företagen. Därför anser undertecknade det vara viktigt att organens verksamhet och inskolning organiseras så att arbetslivsparterna har möjlighet att delta i organens arbete.

Parterna kommer att följa hur denna rekommendation och detta ställningstagande i praktiken realiserar, inklusive arbetarskyddsfrågorna.

Finlands Näringsliv
Tjänstemannacentralorganisationen FTFC rf
Finlands fackförbunds centralorganisation FFC rf
AKAVA rf

Rekommendation om ungas inlärnin g i arbetet i små och medelstora företag

För att säkra framgång och konkurrenskraft i Finland behövs kunniga arbetstagare med förmåga att förnya sig. Snabba förändringar i näringsstrukturen och kompetenskraven förutsätter en ännu tätare kontakt mellan utbildning och arbetsliv. I framtiden betonas betydelsen av arbetsplatsförlagd utbildning, eller inlärnin g i arbetet, i yrkesutbildningen.

Enligt de av statsrådet uppställda målen för yrkesutbildningen skall inlärnin g i arbetet ökas, läroavtalsutbildningen utvidgas, växelverkan mellan arbetsliv och utbildning fördjupas och yrkesutbildningen få en högre status.

Undertecknarna av denna rekommendation har som mål att säkerställa möjligheterna för unga att skaffa en högkvalitativ yrkesskicklighet och -kunskap, göra det lättare för företag att få yrkeskunnig personal och sysselsätta unga efter slutförd yrkesutbildning.

Undertecknade rekommenderar att läroinrättningarna och de som driver dessa, organisationer och företag samt den offentliga förvaltningen bransch- och arbetsplatsvis utreder sina möjligheter att öka antalet platser för inlärnin g i arbetet. Parterna anser det vara viktigt att man gemensamt finner tillräckligt många platser för inlärnin g i arbetet, deltar i handledningen av unga på arbetsplatserna och startar olika projekt i anslutning till inlärnin g i arbetet.

Den till inlärnin gen i arbetet knutna uppdateringen av lärarnas yrkeskunskap på arbetsplatserna skall i mån av möjlighet främjas med beaktande av förhållandena på arbetsplatsen. Likaså skall arbetslivets sakkunskap då det gäller planering och genomförande av inlärnin g i arbetet ökas.

Undertecknade betonar att uppnåendet av de ovan nämnda målen skall kunna uppnås förutsätter att små och medelstora företag deltar i en omfattande utsträckning. Man strävar efter att på olika sätt stöda deras deltagande. I detta syfte vidtas tillsammans med Finlands kommunförbund, Företagarna i Finland och andra centralorganisationer som representerar arbetsmarknaden bl.a. åtgärder för att undanröja hinder för en utvidgning av inlärnin g i arbetet.

Helsingfors den 15 oktober 1998

Undervisningsministeriet
Finlands Kommunförbund
Företagarna i Finland

Grunder för läroplanen

Inlärnin g i arbetet

Utöver vad som föreskrivs i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 5 §) skall man i inlärnin gen i arbetet även iaktta följande:

Inlärnin g i arbetet skall vara målinriktade studier som handleds och bedöms. Perioderna av inlärnin g i arbetet skall vara tillräckligt långa och mångsidiga med tanke på att den studerande skall börja behärska sitt yrke. I början av studierna skall perioderna vara korta, men vartefter den studerande förvärvat kunskaper och färdigheter så långa som möjligt för att den studerande skall få möjlighet att lära sig helheter och ta ansvar för sina arbetsuppgifter.

Inlärnin gen i arbetet skall planeras tillsammans med lokala arbetslivsrepresentanter och i planeringen skall det regionala och lokala arbetslivets behov och möjligheter beaktas. Vid läroinrättningen måste man besluta hur inlärnin gen i arbetet och målen för denna inpassas i den studerandes individuella studieplan som en del av examenshelheten. Där måste det påvisas hur inlärnin gen vid läroinrättningen och på arbetsplatserna kompletterar varandra för att uppnå examensmålen.

Den studerande kan också genomföra en del av sin inlärnin g i arbetet utomlands. Om detta skall avtalas på förhand.

Endast i undantagsfall och bara av synnerligen vägande skäl kan en studerande genomföra sin inlärnin g i arbetet vid läroinrättningens övningsföretag eller med motsvarande arrangemang.

Läroinrättningen skall förbereda den studerande för arbetsplatsen samt ge honom eller henne möjlighet att även under perioden av inlärnin g i arbetet skaffa sig yrkesinsikt som hänför sig till studierna. På arbetsplatsen skall man fästa särskild uppmärksamhet vid handledning, övervakning och responsgivning.

Anordnande

Förutom vad som föreskrivs i lagen om yrkesutbildning (L630/98, 16 §), har utbildningsanordnaren ansvar för att ordna en plats för inlärnin gen i arbetet tillsammans med den studerande. I ett avtal mellan utbildningsanordnaren och arbetsgivaren avtalas om olika frågor i enlighet med förordningen om yrkesutbildning (811/98, 5 §).

Arbetsplatsförlagd utbildning skall i allmänhet anordnas så att den studerande inte står i anställningsförhållande till arbetsgivaren. Då är han eller hon berättigad till att få studiestöd och studiesociala förmåner, såsom måltider och eventuella resekostnadsersättningar. Genom en särskild överenskommelse kan inlärnin gen i arbetet också genomföras i arbetsavtalsförhållande.

Närmare uppgifter:

Ekonomiska Informationsbyrån TAT

www.tat.fi/tyossaoppiminen/

Finlands Näringsliv EK

www.ek.fi

Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC

www.sak.fi

Informationstjänst för inläring i arbetet

www.edu.fi/tonet/

Utbildningsstyrelsen

www.oph.fi

Undervisningsministeriet

www.minedu.fi

Arbetskyddsdistrikt

www.tyosuojelu.fi

ISBN 978-952-9876-72-3

Grappo | Erweko 2006

